

ضرورت و اهمیت تحقیق و پژوهش از دیدگاه اسلام

اسلام و قرآن آدمی را به تحقیق و تتبع تشویق می کنند و او را و او را می دارند تا در سایه آن جلوه حق را بدانگونه که هست عیان سازند. این امر از نظری برای خود شخص و از سویی برای دیگران لازم و ضروری است، اما از نظر خود از آن بابت که او باید بداند چه راه و روشی برای زندگی خود برگزیده است، آنچه که او مشی می کند طریق صواب است یا خطا، تنها کاوش و تحقیق است که پرده از این راز بر می دارد. به همین جهت پذیرش اصول اعتقادی در اسلام باید از روی تحقیق باشد و گرنه ایمان شخص ارزشی ندارد؛ و متعاقب آن تحقیق قبل از هر عملی عین صواب است. اما از نظر دیگران باید بگوییم اگر انسان را به عنوان فردی متعهد و مسئول بشناسیم بر او لازم می شود که از حقایقی که خود به دست آورده، دیگران را نیز آگاهی دهد و یا خود در برابر عمل و رفتار دیگران احساس مسئولیت کند به تحقیق و کشف حقیقت پردازد و لذا آن کس که امکان و قدرت تحقیق را دارد مسئولیت بیشتری را در قبال جامعه پیدا می کند. آیات قرآنی که دلالت بر ضرورت و اهمیت تحقیق و شناخت می نماید بر اساس نحوه دلالتشان به چند دسته تقسیم می شوند:

الف - تشویق به فراگیری، مانند آیه ۹۹
سوره زمر: قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ
انمائتذکراولوا الالباب (زمر، ۹) بگو
ای رسول آنان که اهل علم و دانشند
با مردم جاهل نادان یکسانند؟

ب - توبیخ کاهلان: مانند آیه ۱۸۵
سوره اعراف که میفرماید: أَوْ لِمَ
يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
(اعراف، ۱۸۵) آیا بر ملکوت
آسمانها و زمین نظر نمی افکنید.

ج - تعظیم عالمان، مانند آیه ۲۸
سوره فاطر: يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ
الْعُلَمَاءُ؛ از میان بندگان خدا، تنها
دانشمندان از او میترسند. یا: يَرْفَعِ
اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا
الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ (مجادله، ۱۱) خداوند
کسانی را که ایمان آورده اند و
کسانی را که علم به آنان داده شده
درجات عظیمی می بخشد.

د - ذم تقلید، مانند آیه ۳ سوره
حج: وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي
اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ يَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ
مَّرِيدٍ؛ گروهی از مردم، بدون هیچ
علم و دانشی به مجادله درباره خدا
بر میخیزند و از هر شیطان سرکشی
پیروی می کنند.

ه - تکریم علم، مثل آیه ۹۹ سوره
حجر: وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ
الْيَقِينُ خداوند را عبادت نما تا به
یقین نائل گردی. و نیز آیه ۱۲
سوره طلاق: اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ
سَمَوَاتٍ وَ... لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ؛ خداوند همان کسی
است که هفت آسمان را آفرید، و...
تا بدانید خداوند بر هر چیز
تواناست.

(منبع: حجت ا.. سلیمانی، در سایت
تبیان).

ارزش پژوهش

آنچه به نتیجه کار پژوهشگر ارزش می‌بخشد، موضوعی است که پژوهشگر برای تلاش خود برگزیده است. اندیشمندی که برای روشن کردن و شناساندن راه زندگی بشر و نمودن راه هدایتی از سوی راهنمایان الهی، در کلام این بزرگواران جستجو می‌کند و درست را از نادرست می‌شناساند و به تفسیر و ترجمه آن می‌پردازد، یا دانشمندی که برای درمان یا شناخت عامل یک بیماری عمری را به تلاش می‌گذراند تا جامعه بشری را از رنجی آزار دهنده نجات بخشد، حقی عظیم بر گردن جامعه بشری دارد و شایسته پاداشی بسیار است. اما هستند کسانی که برای قتل عام یا به خرابی کشاندن منطقه‌ای، در پی یافتن سلاحی مخرب می‌کوشند. اینان خائن به عالم علمند و سزاوار عقابی بزرگ.

منزلت پژوهشگر

پژوهش گامی است که محقق برای شفاف سازی مسئله ای مبهم برمی دارد تا پاسخی دقیق و منطقی برای حل آن بیابد. رسالت اصلی پژوهشگر و محقق، صیانت از حریم حقیقت و تبیین و تشریح آن است. محقق کسی است که به منظور کشف حقایق، در دریای اندیشه والای انسانی غوطه ور می شود. محققان، اهرم های نیرومند روحی، سرمایه های سرشار فکری، روشن کننده راه پریچ و خم زندگی پیشینیان و مقدمه سازان فکری عروج به کمال در پیش روی انسان اند. اینان همان طالبان علم اند که در فرهنگ قرآن و اهل بیت علیهم السلام از ایشان با عبارت های مختلف تجلیل شده است؛ چنانکه امام باقر علیه السلام می فرماید: «همه جنبندگان زمین بر طالب علم درود می فرستند، حتی ماهی های دریا» (بحارالانوار، ج ۱، ص ۱۷۳).

پژوهش؛ وظیفه همگانی و همیشگی

وظیفه پژوهش و تحقیق در جامعه اسلامی، تنها به عده ای خاص یا مجامع علمی محدود نمی گردد، بلکه بر اساس آموزه های دین اسلام، وظیفه ای است که بر دوش همگان قرار دارد و هر کس در هر مرتبه ای موظف است در حد توان و امکانات خویش به آن بپردازد. این مطلب به روشنی در روایات اسلامی آمده است؛ چنانکه پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله بارها در طول عمر گران مایه خویش، به این مطلب تصریح کردند که «فراگیری دانش، وظیفه هر زن و مرد مسلمان است. (وسائل الشیعه، ج ۲۷، ص ۲۶). یا با بیان عباراتی چون خداوند جویندگان دانش را دوست می دارد، امت مسلمان را به این امر تشویق و ترغیب می فرمودند. دانش پژوهی، علاوه بر همگانی بودن، وظیفه ای همیشگی است و در هیچ برهه ای از عهده انسان نمی افتد. امام صادق علیه السلام در این باره می فرماید: «طلب علم در همه حال امری واجب و ضروری است.» (بحارالانوار، ج ۱، ص ۱۷۲).
منبع: اهمیت پژوهش، سایت راسخون.

